

דגשים בסיפור יציאת מצרים לילדים

אביא כאן מספר נקודות מרכזיות שכדאי להדגיש לילדים ולמבוגדים לקראת ליל הסדר. הדברים מבוססים על שיעורים ששמעתי מהרב עמוס נתנאל והרב גדי שר שלום בבית המדרש למלמדים המתקיים בימי חמישי אחה"צ, פעם בשבועיים, בהר נוף בירושלים.

כמו בכל סוגייה שאנו מלמדים, מן הראוי לחשוב מהם המסרים שהיינו רוצים שהילד ייכנס איתם לליל הסדר?

נעלה כאן מספר נושאים חשובים:

1. להרגיש שמחה שאנו בני חורין. יציאה מעבדות לחירות (בשלב ראשון חירות פיזית).
2. אהבה לקב"ה שאוהב את עמו ודואג להם.
3. בטחון בקב"ה שדואג לגאולתנו (אז וגם כיום).
4. חירות רוחנית. יצירת עם ישראל ותפקידו בעולם. אומה שלימה הקוראת בשם ה', שעושה חסד וטוב בעולם – זה מה שיביא לתיקון העולם כולו.
5. נצחון על הרע. לעיתים זה לוקח זמן, אך לבסוף הטוב מנצח, והקב"ה עושה דין ברשעים.
6. עילוי האנושות כולה.
7. שמחה והודיה לקב"ה.
8. הציפייה לחזרת השכינה והבאת קרבן פסח במקדש.

נספר את סיפור יציאת מצרים בכמה שלבים, בהם ננסה להדגיש את המסרים שהובאו לעיל:

תחנה ראשונה - יום בארץ גושן

נספר כיצד נראה יום אחד בארץ גושן לפני השיעבוד. (כדרכנו, לפני שלומדים על מעשה שלילי אנו משתדלים להראות את האידאל ומתוכו להבין את ההעדר) מה היה היחס לגלות בתחילה? מרגישים את טומאת ארץ העמים, רוצים לחזור לארץ ישראל, ובנתיים עסוקים בעשייה חיובית: בית המדרש בו יושב יעקב ומלמד (כפי שלומדים חז"ל על הפסוק "להורות לפניו גושנה"). ילד קם בבוקר. מה היה עושה? נוטל ידיים, תפילה. הולכים ללמוד תורה אצל יעקב ובניו. בעקבות הלימוד מקיימים. חסד. עוזרים זה לזה. עוזרים לשכנה שצריכה עזרה.

נספר על הארזים שהביא יעקב מארץ ישראל כדי ליטוע במצרים.

"ועצי שיטים - ומאין היו להם במדבר? פירש רבי תנחומא, יעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים" (רש"י, פרשת תרומה, שמות כ"ה, ה'). דרך סיפור הארזים נוטע יעקב בלב כל העם את הציפייה למילוי תפקידו של עם ישראל ולחזרה לארץ ישראל. כאשר יעקב יוצא מבית המדרש כדי ליטוע את הארזים, כולם מקשיבים להסבר שלו למה ישמשו ארזים אלו? כולם באים אחריו ונוטעים בשמחה ומתוך אמונה שלימה ובטחון בקב"ה שיקיים הבטחתו בברית בין הבתרים ויצאו משם ויקבלו את התורה ויבנו את המשכן בו ידבר אליהם ה' ולבסוף יגיעו לארץ ישראל, שם יבנה בית המקדש. שם יבואו כל העמים ללמוד מעם ישראל כאשר כל העם יקרא בשם ה'.

כל זה גנוז בארזים הללו. גם כשהיה אח"כ תקופות קשות, תמיד יכלו ללכת אל הארזים, להשקות אותם ולהיזכר ביעוד שלהם ולהתחזק בבטחון הגאולה.

תחנה שנייה - השיעבוד

מתחיל בגנות. השיעבוד. לא כדאי להביא לילדים צעירים את המדרשים על התנוקות שנשמנו בלבנים, ועל פרעה ששחט תנוקות ורחץ בדמם. מדרשים כאלה מביאים את הילד לבלבול, והילד לא מספיק בשל להבין את הקושי הזה, הן מבחינת האכזריות שבדבר. אנו רוצים להעביר את המסר של אהבת ה' לעמו ואת החסד שבו הוא מוביל את העולם. ה' הוא טוב. הוא מושיע אותנו הוא גואל אותנו. גם התורה מצמצמת מאוד את סיפור השיעבוד ובעיקר עוסקת בשליחות של משה לגאולה. ישנם רק כמה פסוקים בודדים המתארים את השיעבוד.

כיצד נסביר את קושי השיעבוד, בלי להביא מדרשים אלו? נתחיל בשיעבוד של בנייה בחוץ ועבודה בשדות. השוטרים מכים. נותנים דווקא עבודות קשות. לזקן נותנים לסחוב את היותר כבד וכשהצעיר

דגשים בסיפור יציאת מצרים לילדים

רוצה להחליף עימו וללעזור לו - השוטר מכה ולא מאפשר לעשות חסד. נותנים עבודת נשים לגברים ועבודת גברים לנשים

ניתן לספר על ילד יהודי במצרים המחכה כ"כ שאביו יחזור וילמד איתו לפני השנה, ויספר לו אל אברהם אבינו. הוא מחכה ואבא מגיע כ"כ מאוחר מהעבודה יום אחד אבא הגיע וכולו מלא פצעים. אמא, שגם היא עבדה קשה כל היום, מטפלת בפצעים, מורחת משחות. הילד מחכה וכשסוף סוף אבא מתחיל לספר לבנו, דפיקות חזקות בדלת. ומי בפתח? השכן המצרי דורש שהאבא יבוא לעבוד אצלו, לנקות את ביתו וכו'.

המצרים לא נתנו לנו ללמוד תורה עם הילדים. וכאשר לא לומדים גם לבסוף נחלשים בקיום המצוות. אין את הרוח שמחיה את הכל. "וירעו אותנו המצרים" נסביר (כמו שפירשו אור החיים, הנצי"ב והרב קוק) שהמצרים גרמו לנו להיות רעים וחוטאים. המצרים לא מאפשרים לנו ללמוד תורה וממילא גם החסד ועוד מצוות הולכות ופוחתות. כמה נורא השיעבוד הזה.

תוך כדי השיעבוד נשמיע את הזעקות: אנו רוצים לעבוד את ה', מה אנו עושים כאן? עם ישראל מצפה לגאולה וה' מצטער עימם "עימו אנוכי בצרה" ובכל אופן מדוע יש את הצרה?

ניתן להסביר במשל (בסיס המשל מובא בזוהר), על מלך שהיה לו בן ורצה לחנכו להנהגת המדינה, ולהביא טוב לכל בני האדם. לשם כך רוצה לחשלו ומובילו למדינה רחוקה, נלקח באמצע הלילה ועובר יסורים רבים, ומתחזק ומתחשל עד שכשחזור הוא כבר אינו מפונק. אמנם במדינה הרחוקה הילד הסתבך ונפל והושם בכלא, אך לבסוף המלך מוציא אותו משם ומובילו לארמונו, שמשם יוכל למלוך ולהביא אור וטוב לכל בני הממלכה.

לחילופין ייתכן שאין צורך להיכנס לכל זה אלא שהמצרים היו רשעים והתאכזרו לישראל. ה' בא לגאול אותם מהצרה.

תחנה שלישית – הבטחון בזמן השיעבוד

תוך כדי השיעבוד, עם ישראל ממשיכים ללדת ילדים ומתרבים הם זועקים ופונים לה' ויודעים שהוא יושיע אותם. הם רואים את עצי הארזים ומתעודדים.

ילד שואל את אביו: מה יהיה ואבא משיב עוד יבא יום ונצא ונוכל לעבוד את ה'.

נספר על גזירת הבנים, תוך הדגשת בטחונה של מרים וההתגברות על היאוש. לא להתייאש מן הגאולה. זה רעיון שחשוב להדגישו כיום, גם כדי להתמודד עם קשיי הגאולה הנוכחית.

"וילך איש מבית לוי" – להיכן הלך? אמר רב יהודה בר זבינא שהלך בעצת בתו. תנא: עמרם גדול הדור היה, כיון שגזר פרעה הרשע כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, אמר לשוא אנו עמלין? עמד וגירש את אשתו, עמדו כולן וגירשו את נשותיהן. אמרה לו בתו: אבא, קשה גזרתך יותר משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקבות, פרעה לא גזר אלא בעוה"ז ואתה בעוה"ז ולעוה"ב, פרעה הרשע ספק מתקיימת גזרתו ספק אינה מתקיימת, אתה צדיק בודאי שגזרתך מתקיימת שנאמר: ותגזר אומר ויקם לך, עמד והחזיר את אשתו, עמדו כולן והחזירו את נשותיהן... הושיבה באפריון ואהרן ומרים מרקדין לפניו ומלאכי השרת אומרים: "אם הבנים שמחה" (גמ' סוטה י"ב, ע"א).

"ותקח מרים הנביאה אחות אהרן וגו' – אחות אהרן ולא אחות משה? אמר רב נחמן אמר רב: מלמד שהיתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן ואומרת עתידה אימי שתלד בן שמושיע את ישראל..." (שם, י"ב, ע"ב).

המצב היה קשה ביותר. ישראל חוטאים. גדולי הדור מתייאשים, אך מרים מחזקת את כולם. מרים ואהרן רוקדים ומעודדים את כולם. משמחים את כולם בבטחון בהקב"ה אוהב את ישראל ושומע את תפילותנו. מרים עודדה גם את כל הנשים להכין תופים עוד בהיותם במצרים, כדי שיוכלו להודות לבסוף כשיצאו.. אנו צריכים להמשיך ולהשתדל גם כשהסיכויים נראים מועטים. מתפללים ומשתדלים ושמחים.

תחנה רביעית - משה רבנו

בדמותו של משה, נעסוק בקצרה, כיון שאנו עסוקים בהכנה לליל הסדר ובהגדה לא האריכו בכך. נעסוק בנאמנותו לאחיו ונספר כיצד כאשר גדל יוצא ודואג לאחיו ואיכפת לו מהם, למרות שיכל להמשיך כבן מלך בארמון, כיצד הוא מגן על החלשים (שני עברים ניצים, הכאת המצרי, ההגנה

דגשים בסיפור יציאת מצרים לילדים

על בנות יתרו במדין ולבסוף הדאגה לצאן במדבר), הבחירה במשה בסנה, הענוה שלו ולבסוף יציאתו לשליחות.

נספר בהתרגשות את הרגעים של הגעת משה ואהרן אל בני ישראל, איזו דממה ודאי היתה שם, כולם באים לשמוע, רואים כיצד משה לוחש לאהרן ואהרן מספר להם שה' עומד לגאול אותם, איזו התרגשות. ובנוסף משה עושה את שלושת המופתים ומשם יוצאים אל פרעה.

תחנה חמישית – הפניה אל פרעה ומכות מצרים

בזמן המכות מתחיל תהליך אדיר של התקדמות בעם ישראל ומתוך כך, גם לעולם כולו. אנו הולכים לצאת ממצרים, לא כמו שנכנסנו. התבררנו והתקדמנו. מהם התהליכים שעוברים עלינו? על כך בתחנה זו ובבאות אחריה.

משה ואהרן מגיעים אל פרעה. מתייחסים אליו בכבוד, אך מעירים לו. כמה חוסר מוסר ויושר, כמה אכזריות, איך מתייחסים בממלכה שלך לאלמנות ולעבדים מסכנים? ה' נתן לך נשמה לטפל במסכנים, לטפל בעבדים וכיצד היית צריך לעזור לעם ישראל. הם הרי הולכים להביא אור וברכה לעולם כולו. הדברים מבוססים על דברי הרב קוק בשיר המובא באורות ראי"ה).

אך פרעה נשאר בעמדתו לא ידעתי את ה'. לעומת זאת איזו רוממות הביאו דברי משה ואהרן לעם ישראל. איזה חשק לעשות טוב ולצפות לגאולה.

נזכיר את הכבדת לב פרעה וארבע לשונות גאולה - הגאולה באה בשלבים (גם כיום).

בזמן המכות עם ישראל חוזר לבריאותו. חוזר ליראת ה', הילד שוב יכול ללמוד עם אבא. הילד אומר לאבא איך ה' אוהב אותנו. חוזרים לעשות חסד.

ההפלייה של ישראל מרוממת את רוחם לאחד אותם ולהבין שהם יוצאים לתפקיד חשוב. המציאות של "וירעו אותנו המצרים" הולכת ומתקנת.

המצרים נענשים מידה כנגד מידה. הרשעים באים על עונשם, (במידה ויש זמן ניתן להרחיב על העיקרון של סוף הטוב לבא, וגם אם בתחילה נראה שהרע מנצח, לא כך באמת), אך מעבר לכך גם אצל המצרים ישנה הכרה בשם ה'. יציאת מצרים היא האביב של עם ישראל כולו. כל העולם בסופו של דבר נהנה מכך שעם ישראל מקבל את התורה ומגלה את שם ה' במציאות. ואכן יש כאן תהליך של התרוממות גם אצל ישראל וגם אצל המצרים. "אצבע אלוקים היא. הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים", ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים", "ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי ה' נלחם להם במצרים".

אצל ישראל מתחזקת יותר ויותר ההכרה באהבת ה' לעמו ויראת ה' (וראה אור החיים בתחילת פרשת בא). בתחנה הבאה תתחזק מידת הגבורה ומידת האחדות שהן הכנות נוספות ליציאה.

תחנה שישית – קרבן פסח – גבורה ואחדות

התהליך מתקדם ונוספת מידת הגבורה. ב' בניסן לוקחים כבש והמצרים רואים וישראל מתגברים ולוקחים את אלוהי המצרים (הכבשים) ואומרים שהם הולכים לשחוט אותם. מבקרים ממום, קושרים לרגלי המיטה, הולכים ומתאחדים ומתארגנים בקבוצות לאכילת הקרבן שאסור להשאיר ממנו עד בוקר.

(התחלת האחדות נבנית כבר על ידי האנו נבדלים מהמצרים, בזמן המכות)

כשהיו בשיעבוד כל אחד עם הקשיים שלו ושל משפחתו. קשה לדאוג לאחרים. עכשיו מתאגדים ומתחברים. זה עניינו של קרבן פסח. (הרב צבי יהודה היה מקשר זאת לכך שקרבן פסח הינו קרבן יחיד שנחשב כקרבן ציבור) נצייר בעיני רוחנו איך מכל הבתים בוקעת יחדיו שירת ההלל.

ככל שיש זמן, מן הראוי להכנס לפרטי הסיפור וההלכות של הפסח.

תחנה שביעית – יציאת מצרים הלל הודייה שמחה

מתוך כך, שמחה אדירה של הגאולה. כשילד יאכל את המצה בבית הוא צריך להרגיש את השמחה הזו.

ברמה הראשונית נבנה אצל הילדים את השמחה בהרגשת החירות והרווחה שלא משועבדים ואף אחד לא אומר מה לעשות. אתה לא סגור בתוך חומות מצרים. כולם הולכים אחרי ה' – זכרתי לך חסד נעוריך... לכתך אחרי במדבר... הנס שכולם נאספו ברעמסס ובשעה קלה הגיעו כולם לסוכות. נס גדול שה' לוקח אותנו על כנפי נשרים. הנכונות של העם לקבל את מצוות ה' ומתוך כך הזכרון של היום הזה בכל דרך במצוות רבות (כולל התפילין והבכור).

דגשים בסיפור יציאת מצרים לילדים

ברמה נוספת (במידה והמורה מרגיש שהוא מסוגל להעביר זאת באופן שהילדים יבינו) - התרגשות גדולה מהולדת עם ישראל. (היצירה היתה במצרים וכעת זו היציאה מהרחם). מתוך שאנו עם – כל האנושות תהנה ותוכל להכיר בשם ה'. כמה ברכה יביא עם ישראל לעולם כולו.

סוף סוף מסיימים את הגלות הקשה והילד של המלך הולך לחזור לארמונו. החזון והחלום הולך ומתגשם. איזו שמחה. הנה הארזים של יעקב נכרתים ונלקחים בדרך לקבלת התורה ולארץ ישראל.

ראוי לספר גם על קריעת ים סוף וההודיה הפורצת מליבם בשירת הים (שביעי של פסח).

תחנה שמינית – בית המקדש השלישי

מעבר לסיפור היציאה ממצרים, מן הראוי שהתפלל ולצפות "לשנה הבאה בירושלים הבנויה" ולמילוי מטרת יציאת מצרים כפי שכתבנו לעיל.

כמה אנו מחכים כבר שייבנה המקדש ונחזור להתאחד כולנו בקרבן הפסח בירושלים. איזו שמחה תהיה שם. מומלץ לספר את סיפור הקרבת הפסח בהרחבה. ניתן להעזר בסיפור המובא בחוברת יהודע מקריב קרבן פסח של מדרשת "ראשית ירושלים".

- מעבר לנ"ל: לאחר הלימוד של סיפור יציאת מצרים, מומלץ לעיין קצת בתוך ההגדה – ילדים אוהבים מאוד להביא הגדות ולעיין בהן. כמובן שיש מקום לעסוק בהלכות החג, בלימוד פרק ערבי פסחים, לבקר באפיית מצות ועוד – כל כיתה עפ"י רמתה ויכולתה.

